

کرده‌اند. در این نوشته مختصر، تصویری بازوایای مختلف از قرآن، از منظر خاور شناسان ارائه می‌دهیم. فصاحت و بلاغت و معجزه ادبی قرآن در فصاحت و بلاغت قرآن کریم و لحن و گفتار جذاب و ادیبانه این معجزه بی‌نظیر الهی هیچ شک و تردیدی وجود ندارد و در قرآن مجید و سخن معصومان علیهم‌السلام و اندیشمندان به تصریح یا تلویح و اشاره مورد بحث قرار گرفته و به آن اعتراف شده است.

گوستاو لویون (۱۸۴۱ - ۱۹۳۱) در این باره می‌گوید: «اعراب، قرآن را فصیح‌ترین کتابها می‌دانند ... و من به این

قرآن این نور الهی همواره عروۃ‌الوثقیایی بوده که مستمسکین به آن را در حدی که سعه وجودیشان اجازه می‌داده، با معارف زلالش سیراب و هدایت کرده و از تاریکیهای جهل و خرافه خارج ساخته است. رهنمونی قرآن، خاص قوم و گروه ویژه‌ای نیست؛ جهانی است و همگان را در بر می‌گیرد. برای همین است که از دیر باز تاکنون مشاهده می‌کنیم افزون بر ملل مسلمان، پژوهشگران و محققان شرق و غرب عالم هم از آن بهره‌برداری کرده و به عظمت و ارزش و جایگاه بلندش اذعان و اعتراف

۴۲۱۲

مطلب معترفم که قرآن سلسله آیات موزون و دلپذیری دارد که در میان کتابهای آسمانی دیگر، بی نظیر و بی سابقه است.^۱ نولدکه گوید: «کتاب مقدس قرآن به طوری با نیروی برهان و جذابیت برای خوانندگان ادای مطلب می کند که عناصر مختلف را متشکل و متحد کرده است. فصاحت آن به قدری کامل است که به سادگی قبائل وحشی را تمدن ساخته و در مسیر تاریخ، راه مشخص و ممتازی را به وجود آورده است.»^۲

هماری گای لرد درهن (H.G.L.DERHEN) گوید: «قرآن، وحی

پروردگار است که به صورت لفظی توسط جبرئیل بر حضرت محمد ﷺ نازل شده است. قرآن، معجزه دائمی است... و آن چنان کامل و تمام است که هیچ جن و انسی نمی تواند یک قسمت بیاورد که با بخش مختصری از قرآن قابل مقایسه باشد.

دکتر جانسن - دانشمند انگلیسی و دارای مقالاتی درباره عظمت اسلام و قرآن - گوید: «اگر چه این کتاب (قرآن) نظم نیست، ولی با کمال قوت باید اعتراف کرد و گفت: هر چه هست، بالاتر از نظم است.

این آوازه پیغمبری است از نژاد سامی که معنای آن عام و مناسب و از همه صداهای بالاتر است.»^۴

ای دنت^۵ و سلیمان بن ابراهیم - که به طور مشترک کتابی درباره پیامبر ﷺ به رشته تحریر در آورده اند - درباره قرآن از جنبه اعجاز ادبی آن گویند: «آیا ممکن است که این زبان و گفتار عالی، پخته و انسجام یافته که غالب شعراء عرب را به حیرت و

۱. تمدن اسلام و عرب (حضارة العرب)، گوستاو لوبون، مترجم عربی: عادل زعتر، مترجم فارسی: سید هاشم حسینی، ۱۳۴۷، ص ۱۳۲.

۲. ر.ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، حسین عبداللهی خوروش، ج ۲، ص ۶۱۱.
۳. آیین محمدی، ص ۳۳، به نقل از: قرآن در نظر اروپاییان، شهید باهنر (مجله اندیشه اسلامی، دفتر اول ۱۳۶۲)، ص ۲۰۹.

۴. همان، ص ۶۱۱.
۵. وی تحصیلات ابتدایی خود را در فرانسه گذراند. بعد به الجزایر رفت و تا آخر عمر در آنجا بود. خوشبختانه در سال ۱۹۲۷ م. مسلمان شد و لقب ناصرالدین گرفت. دنت از نویسندگان پرکار بود. مشهورترین کتابش که آن را با همکاری سلیمان بن ابراهیم نوشت، شرح حال زندگانی پیامبر ﷺ است که برای بار اول به عربی تحریر شد و سپس به زبانهای انگلیسی و فرانسوی ترجمه گردید. (ر.ک: مقدمه کتاب محمد ﷺ پیامبر خدا، ترجمه هادی دستباز، نشر کتاب فروشی صحافیان، ۱۳۴۷)

شگفتی واداشت، زاده فکر و اندیشه؛ محمد ﷺ باشد؛ محمدی که به طور کامل امی بود و از علم و دانش بهره ای نداشت؟!^۱

هر چند تصور این دو پژوهشگر از امی بودن صحیح نیست، ولی بیانگر این موضوع است که قرآن مجید ساخته و پرداخته حضرت پیامبر ﷺ نیست و از علم و دانش ایشان نشأت نگرفته است.

کلود ساواری^۲ (Savary) معتقد بود: «محمد ﷺ مردی دانشمند و مسلط به زبان

و ادبیات عرب بود، ادبیات و زبانی که غنی ترین و هماهنگ ترین ادبیات و زبان دنیاست. او با انشاء این آیات، بلند پروازی فکر و اندیشه را به منتهی درجه امکان رساند... من تکرار می کنم که محمد ﷺ مردی دانشمند و مسلط بر زبانی بوده است که گروه بسیاری از شعراء از اول پیدایش گیتی آن را زیور و آرایش داده بودند و عربستان، قبله گاه و مبدأ توجه تمام شعراء آن روز بود. لبید بن ربیع، شاعر بزرگی بود که یکی از قصائد او را به در خانه کعبه آویزان کرده بودند و هیچ کس حاضر به رقابت و مشاعره با او برای ربودن جایزه نبود؛ ولی وقتی یکی از آیات قرآن را در

برابر شعر لبید قرار دادند، او با خواندن اولین آیه چنان مجذوب و مشتاق شد که اقرار کرد این گفتار، برتر از شعر او و هر شاعر دیگری است. لبید اندکی بعد به اسلام گروید. روزی یکی از ستایشگران او که به جمع آوری اشعار کامل او علاقه مند و مشتاق بود، از او تقاضای نسخه کاملی از اشعارش را کرد. لبید گفت: من هیچ نسخه از اشعار خود ندارم؛ زیرا حافظه و ذهن من به طور کامل مجذوب و مستغرق در آیات این کتاب آسمانی گشته است.»^۳

توماس کارلایل گوید: «هنگامی که ما قرآن مجید را مطالعه می کنیم، می بینیم این کتاب علاوه بر آنکه وحی آسمانی است، از نظر کلمات و ترکیب، بلیغ ترین کتاب

۱. همان، ص ۱۰۸. شایان ذکر اینکه چون سلیمان بن ابراهیم به سال ۱۸۹۹ م. از دنیا رفت، بنابراین، معلوم می شود کتاب مزبور - که کاری مشترک بوده - پیش از مسلمان شدن ای دنت نگاشته شده است؛ زیرا ای دنت در سال ۱۹۲۷ اسلام آورد.

۲. وی جهانگرد و دانشمندی فرانسوی بود و زبان عربی را به خوبی می دانست. او بعد از آنکه قرآن کریم را مورد مطالعه و بررسی قرار داد، مجذوب آن شد. (ر.ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۲۹).

۳. ر.ک: محمد ﷺ پیامبر خدا، ای دنت و سلیمان بن ابراهیم، ص ۱۰۶ و ۱۰۷.

۲۲۱۸

۲۲۱۷

است... حق آن است که تمام کتابها در برابر قرآن، ناچیز و کوچک‌اند. و این کتاب از هرگونه عیب و نقص و اصول ناپسندیده، پاکیزه و میزاست.^۱

استانلی لین پول می‌نویسد: «پیامبر اسلام یکی از بزرگ‌ترین و عالی‌مقام‌ترین شخصیت‌های تاریخ جهان است و کتابش همان قرآن می‌باشد که مجموعه‌ای از وحی‌های الهی و شاهکار زبان عربی است.»^۲

ادوارد منتیت (A.MNTEAT) گوید: «تمام آنها که با قرآن در زبان عربی آشنا هستند، در ستودن لطافت و زیبایی این کتاب مذهبی اتفاق دارند. طرح عالی قرآن آن‌چنان بلند و با شکوه است که هیچ ترجمه‌ای به هیچ زبان اروپایی نمی‌تواند حق آن را ادا کند.»^۳

کارن آرمسترانگ گوید: «زیبایی بیان قرآن چنان است که تا عمق احساسات درونی افراد نفوذ می‌کند.»^۴

همو در جایی دیگر گوید: «[در باره قرآن] از یک دیدگاه می‌توان گفت که محمد ﷺ به نوعی جدید از ادبیات دست پیدا کرده که گروهی را شایسته می‌ساخت. این کلام به قدری تازه و قدرتمند بود که معجزه

به نظر می‌رسید، معجزه‌ای خارج از دستیابی بشر معمولی. به همین دلیل، محمد ﷺ دشمنان خود را به مبارزه می‌طلبید تا اگر می‌تواند نظیر آن (قرآن) را بیاورند.»^۵

جان دیون پورت گوید: «قرآن از نقطه نظر ادبی شاعرانه‌ترین اثر مشرق زمین است و قسمت اعظم آن نثری است موزون و مسجع. و این سبک، مطابق ذوقی است که از قدیمی‌ترین اعصار در این قسمت از کره ارض رواج داشته است.»^۶

مقایسه قرآن با سروده‌های شعراء قیاس مع الفارق است؛ زیرا هیچ شاعری نمی‌تواند حتی یک سوره مانند قرآن به

۱. قرآن و کتابهای دیگر آسمانی، هاشمی نژاد، ص ۲۹۹ و ۳۰۰، به نقل از: نگارشی تاریخی بر رویارویی غرب با اسلام، ص ۳۵۴.

۲. اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب، ص ۲۵.

۳. ترجمه فرانسوی قرآن، پاریس، ۱۹۲۹ م، ص ۵۳، به نقل از: نگارشی تاریخی بر رویارویی غرب با اسلام، ص ۲۱۱.

۴. زندگی‌نامه پیامبر اسلام ﷺ، کارن آرمسترانگ، ترجمه کیانوش حتمی، تهران، انتشارات حکمت، چاپ اول، ۱۳۸۳، ص ۱۶۶.

۵. همان، ص ۱۶۷.

۶. عذر تقصیر به پیشگاه محمد ﷺ و قرآن، جان دیون پورت، ترجمه غلامرضا سعیدی، ص ۹۱ (دار الفکر اسلام، قم).

وجود آورد؛ بلکه اگر تمامی شعراء زبردست و خیال پرداز گرداگرد هم جمع شوند، نمی‌توانند از عهده چنین مهمی برآیند. با این حال چون دیون پورت میزان و مقیاسی برای اظهار زیبایی ادبی قرآن و اعجاز بلاغی آن در دست نداشته، این ویژگی را به گونه مزبور بیان کرده است.

ف. ف. اربنوت (F.F.ARBN) گوید: «از نقطه نظر ادبی، قرآن به عنوان نمونه فصیح‌ترین [سخن] عربی که در سبکی بین نثر و شعر درآمده است، ملاحظه می‌شود. تعجب در این است: با آنکه قرآن از نظر لغات و طرز گرامری و جمله بندی عیناً طبق قواعد دستوری عربی است، با وجود این، با تمام همتی که دیگران به خرج داده‌اند که مانند ظرافت و بلاغت قرآن چیزی بنویسند، تاکنون موفق نشده‌اند.»^۱

پول کازانووا (P.KAZANOVA) گوید: «حتی برای آنها که مسلمان نیستند، هیچ چیز عجیب‌تر از زبان قرآن نیست که با بیانی بس رسا و طنین دل‌انگیز و گوش‌نواز، مردم آن روز را که بسیار علاقه‌مند به فصاحت بودند، مجذوب و شیفته کرده، وادار به تحسین می‌کرد.

وسعت سیلابها و طنطنه آهنگ و سجع و قافیة عجیبش، بیشتر اوقات، بسیاری از مخالفان و مشرکان را منقلب می‌کرد.»^۲

دورمان (Marry Gaylord) در کتاب به سوی شناخت اسلام (Dorman) گوید: «قرآن معجزه‌ای است جاوید و شاهد بر صدق ادعای محمد رسول خدا ﷺ. قسمتی از جنبه اعجاز آن مربوط به سبک و اسلوب انشاء آن است و این سبک و اسلوب، به قدری کامل و عظیم و با شکوه است که نه انسان و نه پریان، نمی‌توانند کوچک‌ترین سوره‌ای نظیر آن را بیاورند.»^۳

۱. اگر شعراء به ویژه شاعرانی که کارگزاران و دست پروردگان قدرتهای استکباری هستند از عهده این مهم حتی در عصر حاضر بر می‌آیند، قطعاً فرصت را از دست نمی‌داند و سروده‌های خود را برای تحریب و اضمحلال اسلام مطرح می‌کردند و دیگر نام و نشانی از این دین و پیروانش باقی نمی‌ماند.

۲. ر. ک: قرآن در نظر اروپائیان، شهید باهر (مجله اندیشه اسلامی، دفتر اول، ۱۳۶۲)، ص ۲۰۵ و ۲۰۶.

۳. تاریخ مترقی فکر اروپا، لندن، ۱۸۷۵، ص ۳۴۳، به نقل از: قرآن در نظر اروپائیان، ص ۲۰۸.

۴. ر. ک: اسلام و غرب، ص ۱۰۶، به نقل از: اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب، نصر الله نیک بین، ص ۴۸.

۲۲۲

۲۲۱۹